

Zimnowojenne sprzężenie zwrotne pomiędzy Polskim Radiem i Radiem Wolna Europa w latach 1952-1990

Projekt ten ma na celu ukazanie Polskiego Radia i Radia Wolna Europa jako równorzędnych aktorów w zimnowojennej przestrzeni informacyjnej, którzy uważnie słuchali się nawzajem przez żelazną kurtynę, ponieważ tak zwana „biała propaganda” była jednym z najważniejszych źródeł informacji.

Obie instytucje funkcjonowały we wspólnym środowisku kulturowym i komunikacyjnym. W odniesieniu do nich można posłużyć się pojęciem mimikry kulturowej, która wysuwa się na pierwszy plan w takich obszarach, jak wzajemne przejmowanie języka propagandy, sposób, w jaki obie instytucje strukturyzowały swoje programy, czy to, jak wzajemnie wpływały na swoje decyzje o rozbudowie infrastruktury.

W literaturze poświęconej zimnowojennej radiofonii, Polskie Radio jest często przeciwstawiane wolnemu i bezstronnemu Radiu Wolna Europa, tworząc wrażenie, że było ono jedynym źródłem informacji w Polsce. I odwrotnie, historycy radiofonii w powojennej Polsce zazwyczaj rozpatrują radio tylko w kontekście krajowym. Aby przezwyciężyć ten epistemiczny i metodologiczny impas, proponuję przyjęcie nowych ram koncepcyjnych. Posłużę się pojęciem uwikłania, aby myśleć ponad skalami i tradycyjnymi granicami, ponieważ pilnie potrzebujemy bardziej pluralistycznych historii mediów, które uwzględniają również krajobraz lub ekologię mediów, w tym różne formy wymiany między mediami między radiem, gazetami i tak dalej.

Ostatnio zwrócono uwagę na fakt, że żelazna kurtyna była przepuszczalna, opozycja Wschód-Zachód nie jest już aktualna, a idea racjonalności zimnej wojny jest również poddawana ponownej ocenie. To doskonały moment, by na nowo przyjrzeć się pojęciu propagandy, temu, w jaki sposób była ona wykorzystywana po obu stronach żelaznej kurtyny i jak wiązała się z ideą prawdy. Analiza ta powinna być jednak przeprowadzona z perspektywy wiedzy usytuowanej, z uwzględnieniem tradycji literatury feministycznej i postkolonialnej. Przyjęcie tej perspektywy powinno uwidocznić niuanse w polityce informacyjnej obu stacji radiowych i pozwolić na zmapowanie złożonych relacji między ich narracjami a prawdą historyczną (zwłaszcza w kontekście wojen w Korei i Wietnamie, polityki kolonialnej, rasizmu w USA itp.)

Projekt ten jest zwieńczeniem szeroko zakrojonych badań w archiwach pisanych Polskiego Radia i Radia Wolna Europa. Materialność tych archiwów jest kluczowa, ponieważ postrzegam je (za Markusem Krajewskim) jako "papierowe maszyny", tj. urządzenia katalogujące o precyzyjnie przemyślanej architekturze. Archiwa te służyły nie tylko przechowywaniu, ale także wytwarzaniu, ocenie i przetwarzaniu informacji, których źródłem był nasłuch, wywiady z uciekinierami, listy do radiostacji. W projekcie uwzględnione zostaną dokumenty państwowe regulujące działalność obu instytucji, jednak główny nacisk położony zostanie na momenty, w których działania instytucji odbiegały od odgórnych wytycznych. Wynika to z faktu, że projekt ma na celu naświetlenie zmagania pracowników obu stacji radiowych, którzy zmagali się z interpretacją tych politycznych wytycznych i przełożeniem ich na język radiowy.